

Čebulice črne na Holandskem
so zgodaj spoznale naslado —
preveč deviško darovanje,
zrasel pecelj v deklico je mlado.

V žametni obleki z vlečko
s krikom noč grozljiva
od teme kako vas trga,
kot na odru vas odkriva.

Šušte obleke, pene, krila,
edinstven čudež svet prevzame,
zakrij oči z dlanjo si,
odpirajo se v ustih črne jame.

. . .

O sodobni romunski poeziji

V zadnjem času zaznavamo v romunski poeziji bogato raznovrstnost motivov, sižejev in stilov.

Socialistična revolucija je ustvarila nove socialne strukture, razširila območje danosti — objekta literature, in seveda tudi poezije. Poezija stvarnosti in družbene angažiranosti se je izkazala kot plodna smer v sodobni liriki, ki se krepko vključuje v usodo družbe, črpa iz bogatih vrelcev stvarnosti, iz človekove povezanosti z njegovim obstojem, z družbo. Pesnikom, za katere je v njihovem izpovedovanju značilen sodoben lirski trenutek, pomeni poezija stvarnosti in družbene angažiranosti bogatejši register poetičnega izraza, prenovno govorice, iskanje stilnih prijemov, adekvatnih s čustvom domovinske ljubezni in uglašeni s stopnjo moderne poezije. V zadnjem času se je poezija družbene angažiranosti niansirala in poglobila, tako da je zavrnila suhi deklarativizem brez umetniške globine, in dala veliko več prostora meditiranju.

Ob odkrivanju specifičnih struktur poezije se izkristalizira tudi podoba drugih smeri, prilagajanje moderne tradiciji, novatorstvo v poetični govorici, kozmično stremljenje ali pozemska sila, možnost ironije in rafiniranosti, kar vse naj obogati tradicijo. Nekateri pesniki se v svoji dozoreli dobi obračajo k izbistritvi ustvarjalnosti (Štefan Avgust Doinaš, Vasile Niculescu, Alexandru Andrișoiu, Dumitru Popescu), ali drugi, ki v zreli dobi postanejo eksemplarični (Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ion Brad, Ion Alexandru, Adrian Paunescu), ali mlajši nadarjeni pesniki s svojevrstno vizijo (Mircea Dinescu, Dinu Flămînd, Dan Matușcu, Dušan Petrovici).

V naslednjih vrsticah se bomo bolj natančno pomudili ob nekaterih pesnikih, ki so tesneje povezani z revijo Tribuna, katere prva številka je izšla pred sto leti.

Alexandru Caprariu se je uveljavil kot pisatelj z bogatim književnim registrom, a najbližja sta mu esej in poezija. Že prva zbirka ga kaže kot rahločutnega in zadržanega lirika, odlikuje ga obvladan temperament, skromnost, uravnovešenost, njegov čustveni izraz je na meji med meditacijo in liedom.

V njegovi poeziji je močno zaznavna ljubezenska lirika. Ena izmed njegovih zbirk nosi naslov *Krogi ljubezni*. V tej zbirki se ljubezenska vročica prečišča v svetlih trenutkih z bledico zapoznele adolescence, z romantičnim branjem brez meglice sanjarjenja. Že tu se tudi razodeva pesnikovo nagnjenje do slikovite krajine tihe zime, do belega molka duše, veličanstvenega kot vode sveta. Ljubezen je čudežna klima, vzvišen pogoj za ustvarjanje, belina zime je prav tako priložnost za sanjarjenje.

Spomin je kača, ki ujeda, pesnik kliče od bolečine v preteklost: »Zbogom, nekdanja ljubezen, zbogom!« Ko se bolečina spominov sprosti, se pesnik zateka k velikim univerzalnim ljubezenskim mitom, k tragedijam ljubezenskih blodenj, k Odiseju ali k Tristanu in Izoldi. V Caprarijevem Odiseju, ki se vrne na Itako, oazo miru in ljubezni, po kateri je tako zelo hrepenel, postane junaku dolgčas. Znova si zaželi blodenj, petja siren, vročih Kirkinih ustnic. Ob njem je zvesta Penelopa, ki ga ves čas ljubi in si ga želi, toda Odisej misli na nekdanji »paradiž, ki je ostal prazen brez njega«. Caprarijeva pesnitev je moderna adaptacija antičnega mita, alegorična definicija ljubezni, kjer so obzorja večna fatamorgana in je v njej samo erotična avantura in krajinarstvo pogoj obstoja.

Zbirka *Mala avtobiografija* je razvoj k elergiji tekoče in refleksivne poezije, ki postane notranji dialog in razlaga minulih let. V tem obdobju je Caprarijeva lirika esej o življenju in pozabi, o velikem »prehodu«.

V poeziji *Victoria Felea* nenehno ravnovesje ohranja linijo trajne harmonije. Pesnik je ves v lirskem razodevanju čustev starostnih dob, ko krepi stališča ustvarjalca, ki ne precenjuje svoje veljave z nenehno skromnostjo ob besedah in plemenitostjo ustvarjanja. V modernem izrazu je Victor Felea v svoji liriki prevzel teme, uveljavljene v tradiciji — med njimi se najbolj vztrajno uveljavlja tema umetnik in njegov odnos do ustvarjenih del. Victor Felea doživlja trenutke, ko okuša redke poetične arome, njegova poezija odseva prenikanje silovitega čustvovanja v človeka visoke kulture. Njegovo poezijo akutno preveva občutenje minevanja časa s celo gamo melanholije ali zadržane ironije. Pesnjenje snovi je v resnici pesnjenje let, ves čas mrmrajoče, dokler ga ne preglasi pesnik, ki je postal življenje samo.

V njegovi poeziji so deležni hvale elementi bližnjega vesolja — vrt, zemlja, cesta, gore, topol, ali pa ga preseneti in očara klic bolj oddaljenih temin, ko v »boljših časih« čuti prehitevanje »ovenelega trenutka«.

Poezija Victorja Felea se ne razodeva v širokih razmahih, temveč v zadržanih gibih, malodane plahih, ko s kaligrafsko izbranostjo nakazuje duševna stanja, ki privlačijo pozornost z iskrenostjo izpovedi. Njegova poezija je v vsem svojem razodevanju pesem življenja. Modernost te poezije je v zanikanju preprostih zaznav in intelektualno spreminjanje elementov sveta, ki mu je bližji.

Aurel Rau se je uveljavil s poezijo direktnega zapisovanja, ki izhaja iz transilvanske pokrajine, z ljudmi iz vasi, torej tudi narave.

V nekaterih zbirkah se je pesnik odvrnil od slikanja krajine in se približal velikim temam, orjaškemu hrupu Niča, ter iz tega zajema trenutke

človeške diskretnosti, filigrane življenja. Razmišljajoč ton, usmerjen v duševnost, resnoba, tehnika izraza z opevanjem davnine — to so druge koordinate njegove lirike.

Pesmi v zbirki *Oblegani bogovi* tečejo elegično, a ne pomenijo nostalgije zrelega sanjača, ki se ozira nazaj, temveč je v njih pristna strast čustvenih zapisov, ki spominjajo na slovita Villonova vprašanja: »Kje so vsa mila / dejanja in davni glasovi? / in vse barve in sence / ki so jih idoč klicale / ure, prehajajoče v legendo / smeje se in jokaje . . .«

Neoromantične barve Aurela Raua, z lahko ekspresionistično nevrozo, prekoračijo meje nekdanjih osebnih rezervatov, zaprte v septembrske večere, privrejo na dan, ne da bi izgubile spontanost, čeprav pesnik izjavlja, da se vsa poetska nehanja končajo v albumih, in piše strukture svobodne, selenske poezije, pisane z rokami pare in s popolnim poznavanjem zakonov samotnosti. V tej zbirki so slike transilvanskega sveta, kjer se poezija poraja iz stvari, enakih samim sebi, kjer slišiš fontane, ki »spijo in pojejo«, in kjer je vse pastel in elegija.

Izkušnje, različnost tem, zlasti pa notranji stih te knjige, kjer se bogovi poezije iščejo, bistvenost s simboli, zaupanje v lepoto jezika — to je nekaj značilnosti mozaika lirskih podob, ki niha med »odprtimi vajami« folklore in zgoščeno pesnitvijo intelektualca, obsedenega od kulture.

Od začetka študentskih let pa do danes je poezija *Irimije Negoita* doživljala nenehen vzpon, čeprav je pesnik ostal zvest svojemu prvotnemu klicu — liriki. Negoita spada v tisto vrsto pesnikov, ki se odlikujejo z domišljijo in humorjem, z malomarnostjo in ironijo; mika ga neprisiljena igra z besedami »inštrumenti«. Zanj je tudi značilna širina, tako imenovana »resna«, ki je skrita v pesmih, kjer prevladuje nasmeh ali komaj zaznavna poligra, blesteče izražanje, trubadurski ali boemski ton, nagnjenje do mestne »civilizacije« ali do družabnosti.

Nicole Prelipceanu se je s svojo prvo zbirko, *Nagnjeni stolp*, uvrstil med tiste blesteče pesnike, ki demitizirajo lirske klišeje, tako da uvajajo odločno antičustveno, parodistično, samemu sebi posmehujočo se poezijo, kar pa od avtorja zahteva bistrino razuma, humor, smisel za ironijo, cenzuro čustev. Ko se ta poezija izogiba splošnim poetskim sižejem, si nalaga drugačno gledanje na stvarnost — izmaličen zorni kot. Kdaj pa kdaj je poudarek na grotesknosti, mračnosti, ki izhaja iz šokantnih asociacij. Zelo pogosto razkriva pesnikov nonkomformizem v dejanju in besedi notranja čustvena razgibanost.

Spričo prejšnje nonkomformistične taktike so pesmi iz zadnjih zbirk napisane po načinu »petja«, s pevnim nadihom in diskretno aromo. Prej šokanten jezik je zdaj brez izzivanja, preprost, globlji in plodnejši v pobudah.

Horia Badescu se v svojih pesmih čedalje bolj nagiba k melodičnosti. Na prvobitni temelj popevke položi pobudo za spoznavanje kozmičnega sveta.

Badescova poezija si zgošča glasbo iz zvezdnih območij in razodeva hotenje k čistosti ter skrivno željo prenikniti v tajne narave. Njegovi stih so nepretrgana pesem, peta mrmraje, v zastrtih tonih. »Bolan sem od petja« naj bi pomenilo poetično stanje, po katerem poezija sprejema in srka vase kozmično petje — petje iz sveta »nevidnega velikega medveda«. Lirika, prepolna svoje oblikovalne moči, postane hkrati zborna mesto kozmosa.

Elementi, v njegovi poeziji umetniško preoblikovani, so tudi pesnikovi »obrazi«.

Pesniške osebnosti v njegovi zadnji zbirki, *Bizantinsko stanje*, so boemi, tisti, ki živijo »vzvišena stanja«, prenapeto nostalgijo, način, da se odrečeš času, tako da ga preseliš v sanjarjenje, v srečno obrobje sebe. Ko pesnik poetizira te like, stanja in teme (zabave, vino, ljubezen, petje . . . svobodnjaštvo žensk, pa tudi skrivno moralo, zaradi katere je boem »aristokrat«, obrobnež pa je vitez bratovske samotnosti). Horia Badescu spoštuje določeni baladični žargon, v njegov najčistejši lirizem pa se vpleta bodeča ironija.

Vasile Igna je zdaj puritan, zdaj »padli« angel, ki je nekoč videl bistvo, in pod vplivom te blodne vizije vidi malodane vse črno, vse razpada, vse je apokaliptično. Trava je usahnila, polja so iz apna, zelenje je ostro, iz krvi in vonjav, telo je odeto v meglo, ples je negiben, nagelj je mesojedec, elegije so pretrgane, vsemu grozi razpad.

Lirski junak čuti, da ga biča krivda in hoče biti »sončni bog«, da bi si z žgočim ognjem opral krivdo. Opeva doseganje, metamorfozo; nemir, ki ga povzroča Cronos, blaži perspektiva brezkončnih sprememb.

Vasile Igna je ves čas v hamletovski zadregi, ko z odporom išče duševna otočja, nedotaknjene barve, svetlobo, razpršeno iz oči rib, mrzli svet prosojnosti, cvetni prah, neomadeževan sneg.

Adrian Popescu se odlikuje s prečiščenostjo izraza, ki pa ni samo znamenje pesnikove duhovne nadarjenosti, temveč je to tudi način pesnikovega dojemanja poezije — potrjevanje v klasičnem pomenu, pesnikove pogojenosti in pogojenosti poezije, skladnost, melodičnost, krasota.

Poetična misel je tenkočutno vpletena v besedilo pesmi, široke metafore imajo ritem, ki zbuja občutek obrednosti z nežnimi, obzirnimi gibi.

Pesnikov prostor je »ozračje«, ki zapolnjuje oddaljenosti med elementi in riše obrise snovi, zagotavlja pa ji breztežnost, prosojnost. Od tod čaščenje čistosti, območja neomadeževanosti in neizrečenosti, ki se razkrivajo zlasti v otroštvu in mladostni dobi.

Adrian Popescu odkriva moč metafore pod kraljestvom svetlobe, največkrat v simbolu ognja. Posebej je treba omeniti pesnitve v stilu fantastične balade, v kateri knjižne in umetne aluzije prekrivajo lirično stanje s tankočutno igro razuma.

Pričujoče vrstice naj bodo izraz priznanja reviji *Tribuna* ob njeni stoletnici, izbrani pesniki so namreč njeni bolj ali manj stalni sodelavci, hkrati pa je med vsemi romunskimi literarnimi glasili prav *Tribuna* tista, ki dokaj pogostoma namenja del svojega prostora slovenski sodobni poeziji.

Katja Špur in Marius Oros